Tofiq Bakıxanov – 95

Təmənnasızlıq və məsuliyyət nümunəsi yaratmış sənətkar

Əlli ilə yaxındır ki, əlimdə qələm, önümdə dəftər var. Bu uzun müddətdə neçə ziyalı, yaradıcı insan, ictimai-siyasi xadimə sual vermişəmsə, müsahibə götürmüşəmsə, bir Allah bilir. Həmişə hiss etmişəm ki, Azərbaycanın elm, mədəniyyət, ədəbiyyat, incəsənət aləmi hüdudsuz, mən isə yaşımın bütün dövrlərində maraqlı "obyekt"lərlə görüşmək üçün həvəskaram. Hətta xarici ölkələrə səfərlər zamanı da bu adətimdən əl çəkə bilməmişəm. Ancaq Tofiq müəllim mənim həmsöhbətim olmuş 95 yaşlı ikinci adamdır.

Daha doğrusu, mən görkəmli publisist, teatrşünas, salnaməçi, 1950-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının üzvü, Əməkdar mədəniyyət işçisi, çoxsaylı mükafatların laureatı olmuş Qulam Məmmədlinin evinə gedəndə onun hələ cəmi 94 yaşı var idi. Təxminən qırx il dostluq və əməkdaşlıq etdiyimiz Tofiq Bakıxanov isə üç-dörd gündən sonra 95 yaşı tamamlayır. Ustadı təbrik edirəm.

Tofiq müəllim haqqında – daha doğrusu, onun özü, atası – görkəmli tarzən Əhməd Bakıxanov, babası – böyük mütəfəkkir Abbasqulu Ağa Bakıxanov haqqında çox yazmışam. Hətta birlikdə bir neçə kitab da ərsəyə gətirmişik. Onun milli mədəniyyətimizin qarşısındakı məsuliyyəti, ömrü boyu təmənnasız olması barədə dəfələrlə söz açmışam. Odur ki, bu sətirlərdə daha onun yaradıcılığı və ya fərdi keyfiyyətləri barədə söz açmaq istəmir, şahidi olduğum bir neçə xatirəni qələmə alıram.

Xocalı soyqırımını Xorasanda andıq

... 1997-ci ilin fevral ayı idi. İran İslam Respublikasının Azərbaycandakı səfirliyi bir qrup şəhid ailəsi təmsilçisini, Qarabağ əlilini və tanınmış ziyalılardan beş-on nəfəri Məşhəd ziyarətinə göndərmişdi. Tofiq Bakıxanov da həmin beş-on ziyalının sırasında idi. Tədbiri işıqlandırmaq üçün dörd nəfər mətbuat təmsilçisi də siyahıya daxil edilmişdi. Dörd avtobus adam idik.

– biri 60-ı, o biri isə 80-i geridə qoymuş qonaqlara yaxın gəlmir. Sonra növbəti təamlar gətirilir və həmin qayda təkrar olunur… bu mənzərə beynimdə təxminən əlli il əvvəlki xatirələri canlandırır. Bizim 8-10 yaşımız olanda anam evə gələn qonağın qabağına yemək aparmaz, əlindəki tabağı qapıya qədər gətirib ya bizə, ya da atama verərdi...

Ani olaraq atalı-analı günlərimin xatirələrinə qovuşuram və Tofiq müəllimin pəncərədən baxaraq xidmətçi oğlandan soruşduğu "Bu, hansı göldür?" – sualıyla yenidən "süfrəyə qayıdıram".

– Bu, göl deyil, Araz çayıdır. Burada qabağına bənd vurulub deyə, göl kimi görünür, – deyə oğlan cavab verir.

Təşkilatçılar bildirdilər ki, Məşhəd yaxınlığındakı bir ordugahda (onlar zəvvarlar üçün yaradılmış düşərgəyə ordugah deyirlər) gecələyəcək, səhər tezdən isə ziyarətə gedəcəyik. Axşam yeməyindən sonra Tofiq müəllim mənim qapımı döydü: – İttifaq bey (bəy demək istəyirdi) bu gün ayın neçəsidir? Dedim: – 26-sı. Bir də soruşdu: – Bu gün nə günüdür? Dedim: – Şənbə.

– A kişi yox ey, bu gün Xocalı soyqırımı günüdür. Yığışaq həyətə, sənin radiodan təcrübən var. Çıxış elə, Xocalı barədə danış.

Mən razılaşdım. Rəhmətlik Baba Pünhan və jurnalist Əzizağa Elsevər yol yoldaşlarımızı həyətə çağırdılar. Hamının həyətə çıxmasından şübhələnən polislər narahat oldular. Daha doğrusu, tədbirin baş tutmasına mane olmaq istədilər. Tofiq müəllim özünü qabağa verdi. Onun İranda da tanınması, ad-sanı və xüsusilə döşündəki orden–medallar bizə Xocalı faciəsini Xorasanda da anmaq imkanı verdi. Yeri gəlmişkən, mənim çıxışımdan sonra Baba Pünhan da erməni işğalı mövzusunda olan şeir oxumuşdu.

"Təbriz"dən Araza baxırdı ustad...

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin "Abbasqulu ağa Bakıxanovun 220 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 12 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamından sonra yubiley tədbirlərindən biri də Naxçıvanda keçirilirdi. Həmin ilin avqustunda Naxçıvana Tofiq müəllimin ailə üzvləri, professor Ağaverdi Paşayev və mən getmişdik (həmin səfər barədə ətraflı təəssüratlarım "Xalq qəzeti"nin 10 avqust 2014-cü il sayında verilmişdi. Orada yazılırdı:

" ... Naxçıvan şəhəri, ılıq yay səhəri, "Təbriz" mehmanxanasının 13-cü mərtəbəsindəki yeməkxana. Görkəmli Azərbaycan ziyalılarından olan Tofiq Bakıxanovla üzbəüz əyləşib səhər yeməyi gözləyirik. Bir neçə dəqiqədən sonra içəri gənc – bir oğlan, bir qız yemək məcməyiləri ilə gəlirlər. Qız xeyli aralıda dayanır. Oğlan əlindəki məcməyidə olanları süfrəyə düzəndən sonra ehtiramla geri çəkilir və ...qızın əlindəki məcməyini alır.

Çöhrəsindən abır-həya, ailə tərbiyəsi süzülən qız ehtiram əlaməti olaraq bizə

Tofiq müəllimin Araza baxıb hansı hissləri keçirdiyini bilmirəm. Amma o yadımdadır ki, həmişə Arazdan o biri taya baxan ağsaqqalın həmin məqamı olduqca maraqlı idi: "Təbriz"dən Araza baxırdı ustad.

Abbasqulu ağanın yadigarı

Abbasqulu Ağa Bakıxanovun yubileylərindən hansındasa böyük bir qrupla Qubaya – böyük mütəfəkkirin Amsar kəndindəki ev–muzeyinə getmişdik. Qonaqlardan bəziləri həyətdəki ağaclardan gilas yeyirdilər. Mən isə muzeyi namünasib gündə görəndən sonra dilxor olub bir kənarda dayanmışdım.

Əhvalımın xoşa gəlmədiyini sezən Tofiq müəllim vəziyyəti bir az "düzəltməyə" çalışdı: "İttifaq bəy, get sən də gilas ye. Amsar gilası Bakıda tapılmaz. Abbasqulu ağanın özünün əkdiyi ağaclardır".

O, dedi, mən isə gilas yesəm də, ustadın sözünə inanmadım. Çünki gilas ağacının iki yüz ildən çox yaşaya biləcəyi inandırıcı deyildi.

Bilgəhdə görüş

Bir gün eşitdim ki, Tofiq müəllim Bilgəhdə – Kardioloji sanatoriyada müalicə olunur. İşdən çıxan kimi evə – Müşfiqabada qayıtmadan yay mer-meyvələrindən, yer-yemişdən ibarət bazarlıq edərək, təxminən, on kiloqramlıq zənbillə Bilgəhə – Tofiq müəllimin yanına getdim. Xeyli söhbət elədik (sanatoriyada da stolunun üstündə kitab, dəftər, qələm var idi).

Mən durub getmək istəyəndə əvvəlcə xahiş elədi ki, burada mənim heç nəyə ehtiyacım yoxdur, üstəlik, hər gün evdən yanıma gələn olur. Ona görə də gətirdiyin zənbili də götür. Yəni apardığım şeyləri qəbul etmək istəmədi. O, qəbul etmək istəmədi, mən isə geri götürməkdən utandım. Sonra tələb elədi. Hər halda, ikimiz də direşdik. Axırda o qalib gəldi.

Mən yayın istisində Bülbül prospektindən Bilgəhə apardığım həmin ağır zənbili oradan da Müşfiqabada aparmalı oldum.

95 yaşın mübarək, ustad! Daha yüzə nə qaldı ki? Allah qalan yolu da asan eləsin!

İttifaq MİRZƏBƏYLİ,
Əməkdar jurnalist